

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

УЧАСНИКІВ

МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ВІДНОВЛЕННЯ, ОХОРОНА Й ЗБЕРЕЖЕННЯ
РОСЛИННОГО СВІТУ ЛІСІВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ТЕХНОГЕННОГО НАВАНТАЖЕННЯ
ТА ЗМІН КЛІМАТУ»**

(15-16 жовтня 2019 року)

Київ - 2019

УДК 505.75:58.006

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЕРЕЖЕННЯ *EX SITU* ДЕСІНЕНТНОЇ ФЛОРИ УКРАЇНИ В БОТАНІЧНИХ САДАХ ТА ДЕНДРОПАРКАХ

М.Б. Гапоненко, кандидат біологічних наук

А.М. Гнатюк, кандидат біологічних наук

Національний ботанічний сад імені М.М. Гришка НАН України (м. Київ)

Збереження різноманітності рослин, зокрема видів десінендної флори – один з найважливіших напрямів діяльності ботанічних садів та дендропарків України та першочергове завдання сучасної ботанічної науки. Головним і найбільш ефективним методом охорони і підтримання генетичного різноманіття раритетних видів є охорона природних оселищ та видів десінендної флори (*in situ*), проте збереження рослин *ex situ* є суттєвим і необхідним його доповненням. Створення в ботанічних садах колекцій рідкісних і зникаючих видів дає змогу одержати джерело для систематичних, генетичних, екологічних та інших експериментальних досліджень, а також значно розширити асортимент корисних рослин, зокрема лікарських і декоративних.

Виходячи з положень Глобальної стратегії збереження рослин [5] і гострої необхідності узагальнення відомостей про колекції рідкісних і зникаючих видів рослин Національний ботанічний сад імені М.М.Гришка НАН України (НБС) у 2011 р. опублікував «Каталог раритетних видів рослин ботанічних садів і дендропарків України. До виконання цього проекту було залучено велику кількість фахівців відповідного профілю з понад 40 ботанічних установ України. Реєстр якого складається з 718 назв рослин, у т. ч. 358 видів, занесених до Червоної книги України та 360 видів-інтродуцентів, відсутніх у природній флорі України[2].

Ботанічні сади й дендропарки України мають вагомі досягнення в питаннях збереження біологічного різноманіття шляхом створення колекцій дикорослих і культивованих видів рослин. Зокрема, у НБС зібрані унікальні колекції, які нараховують понад 16 тис. видів, різновидів, форм і сортів. Створено окрему ділянку «Рідкісні рослини флори України», де культивується понад 100 раритетних видів. Здійснено репатріацію зникаючих видів у природні фітоценози. В такий спосіб були утворені популяції *Silene hypanica* Klok. та *Dianthus hypanicus* Andr. на гранітних відслоненнях Південного Бугу [4]. Після розмноження в ботанічному саду низки рідкісних видів

(*Scopolia carniolica* Jacq., *Lilium martagon* L., *Galanthus nivalis* L.) сформовані їхні популяції в Клавдіївському лісгоспі, Голосіївському та Бориспільському лісництвах [1, 3]. Розроблено методику оцінки успішності інтродукції та змодельовано ценопопуляції інтродукованих видів (*Adonis vernalis* L., *Allium ursinum* L., *Centaurea mollis* (Waldst. & Kit.) Sojak, *Cerastium biebersteinii* DC., *Gymnospermium odessanum* (DC.) Takht., *Euonymus nana* M. Bieb., *Leucojum vernum* L., *Scopolia carniolica*, *Staphylea pinnata* L. та ін.), визначено критерії добору зразків для колекційного фонду.

У процесі інтродукції, відповідно до умов середовища, що змінилися, відбувається пристосування рослин, що базується на внутрішніх можливостях і механізмах, обумовлених генотипом в межах мінливості рослинного організму. У культурі цей процес прискорюється завдяки штучному добору, здійснюваному з методичною спрямованістю на високому агротехнічному тлі, а зміна ритму життєдіяльності рослин носить пристосувальний характер. Багаторічні спостереження за інтродукованими рослинами дозволяють установити їх адаптаційні можливості, поліморфізм, подібність і відмінності близьких видів, особливості онтогенезу, закономірності сезонних ритмів росту й розвитку.

До позитивних сторони інтродукції та репатріації рослин, як способу їх охорони можна віднести: ефективне збереження видів які знаходяться під загрозою зникнення, можливість стаціонарних досліджень біології рідкісних і зникаючих видів, розширення асортименту культивованих рослин та їх введення в широку культуру, пропаганда ідей охорони рослинного світу серед населення, просвітницька діяльність.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Н.Е. Фитоценотический принцип создания коллекций в Центральном Республиканском ботаническом саду НАН УССР. *Бюлл. Гл. ботан. сада*. 1984. Вып. 133. С. 3-5.
2. Каталог раритетних видів рослин ботанічних садів і дендропарків України: Довідковий посібник / За ред. А.П. Лебеди. Київ: Академперіодика, 2011. 184 с.
3. Сикура И.И., Антонюк Н.Е. Результаты и перспективы охраны эндемов, реликтов, редких и исчезающих видов в ботанических садах СССР. *Охрана генофонда природной флоры*. Новосибирск: Наука. 1983. С.155-158.
4. Собко В.Г. Возрождение, восстановление и охрана двух вымирающих видов флоры Украинской ССР. *Новые культуры в народном хозяйстве и медицине*. К.: Наук. Думка. 1976. Т.2. С.151-154.